VASILE BAHNARU
Institutul de Filologie
(Chişinău)

LIMBA PROZEI LUI SPIRIDON VANGHELI – CARACTERISTICI FUNCȚIONAL-STILISTICE

Abstract. The study discusses the essential characteristics of Spiridon Vangheli's works, its popular artistic nature. It comes down to the following defining components: orality, spontaneity and dynamism.

Keywords: popular language, popular character, orality, spontaneity, dynamism.

0. În faza de organizare a acestei manifestări ştiinţifice consacrate operei scriitorului Spiridon Vangheli, am ajuns la concluzia că pentru omul de cultură din prezent o importanţă deosebită are nu numai studierea valorii literare a pânzelor sale beletristice, ci şi examinarea materialului din care sunt edificate aceste pânze, adică a limbii sau, mai bine zis, a mijloacelor de limbă care, în totalitatea lor, contribuie la realizarea unei opere literare cu mare priză la cititor.

0.1. Pentru a înțelege corect valoarea literară a operei lui Spiridon Vangheli, mi-am propus să o compar cu cea a unor scriitori din trecut de mare prestigiu care au scris pentru copii: Ion Creangă şi Ionel Teodoreanu. De altfel, operele acestora au fost şi continuă să fie cărțile care alină sufletul şi satisfac curiozitatea estetică a unor generații întregi de copii. În acelaşi timp, ne vom convinge că Spiridon Vangheli nu urmează calea inițiată de Ionel Teodoreanu, ci pe cea a lui Ion Creangă. Situația respectivă este explicabilă, în primul rând, prin faptul că romanul *La Medeleni* nu este, în opinia lui Garabet Ibrăileanu, „romanul copilăriei, ci al unei generații" şi, ca urmare, Ionel Teodoreanu nu poate fi considerat „romancierul copilăriei"[1], chiar dacă are un „obiect foarte special" – „vârsta copilăriei", ceea ce determină concepția şi realizarea operei în genere[2], iar în al doilea rând, în raport cu *Amintirile*…, *Poveştile* şi *Nuvelele* lui Ion Creangă, care reprezintă viața satului românesc şi a familiei țărăneşti de la mijlocul secolului al XIX-lea, romanul lui Ionel Teodoreanu înfățişează o mică lume aparte, o familie burgheză românească de la începutul secolului al XX-lea. Aşadar, Ionel Teodoreanu lansează în avanscena romanului său un erou nou, „o mică lume deosebită", „o categorie socială până acum absentă: familia burgheză aşezată"[3], în timp ce Ion Creangă şi Spiridon Vangheli descriu viața cotidiană a unui sat, a copiilor de plugari. Totodată, geniul şi originalitatea nu se reduc la importanța sau ponderea socială a subiectului acțiunii, ci la forma de exprimare a subiectului, cu alte cuvinte la limba autorului, la caracterul ei autentic popular, întrucât „autorul profund... al operei lui Creangă e poporul; concepțiile lui Creangă sunt ale poporului; al lui Creangă e numai talentul, pe care-l are din naştere"[4].

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

0.2. Pornind de la ideea că limba operei lui Ion Creangă este cea vorbită de țăranii din nordul Moldovei, putem conchide că în acest caz este vorba de limba populară şi, respectiv, procedeele stilistice utilizate de Ion Creangă sunt, în cea mai mare parte, cele ale literaturii noastre populare, mijloacele stilistice purtând totodată pecetea geniului crengian. Aşa cum rezultă din opera sa, Ion Creangă a însuşit arta narațiunii artistice de la povestitorul popular pe care l-a ascultat nopți întregi în vremea copilăriei şi adolescenței şi a reprodus procedeele generale ale limbii vorbite, ceea ce dă un pronunțat caracter de oralitate povestirii sale. Vorbind despre arta narativă a lui Ion Creangă, George Călinescu susține că motivul pentru care opera lui Ion Creangă dispune de un potențial artistic deosebit nu se limitează la splendoarea limbajului ei artistic, întrucât „limba, văzută ca un adaos de frumusețe, n-a făcut însă niciodată o operă cu adevărat mare”[5]. Tocmai din aceste considerente George Călinescu ajunge la concluzia că „a studia deosebit limba lui Creangă, ca o pricină esențială a emoției artistice, este o eroare”[6], deşi „o limbă a lui Creangă, sau, mai bine zis, a eroilor lui Creangă, există”[7]. Mai mult, „o operă dramatică trăită prin conflict, prin structura sufletească a eroilor”[8], limba fiind „în ea un element al acestei structuri”[9]. Prin urmare, limba scriitorilor „nu are în sine valoare estetică, ci este numai o modalitate de reprezentare”[10] şi poate fi calificată ca fiind „frumoasă”, expresivă numai în virtutea preferințelor noastre personale, fără pretenția de a avea caracter general pentru o anume colectivitate de vorbitori de română şi fără ambiția de a constata abundența figurilor de stil sau a straturilor lexicale inedite (arhaisme, neologisme, regionalisme, argotisme, jargonisme, profesionalisme etc., etc.), dat fiind că vocabularul de acest fel nu are „nicio importanță estetică în sine, ci numai una de caracterizare” [11].

Aşadar, luând în discuție modul de exprimare al lui Creangă şi al eroilor săi, limba „nu trebuie niciodată considerată ca o frumusețe pur formală, fiindcă atunci ar deveni o simplă convenție stilistică, fără putere de reprezentare”, deoarece „limba nu se poate studia ca un veşmânt estetic, care, aruncat peste o materie urâtă, ar înnobila-o”, tot aşa cum „nici cuprinsul în sine nu trebuie exaltat după principiile prozei”[12].

În fine, ținem să reamintim că tema copilăriei este centrală atât la Ion Creangă, cât şi la Ionel Teodoreanu şi Spiridon Vangheli. În acest context este necesar să amintim că aici încercăm să analizăm literatura despre copii, dar nu cea pentru copii, care abundă în intenții educativ-pedagogice şi instructive. Copilăria este, în linii generale, pretutindeni la fel, inclusiv la scriitorii în discuție. Tocmai din aceste considerente Garabet Ibrăileanu, vorbind despre copilărie, constata că oamenii primitivi sunt turmă, iar oamenii civilizați – indivizi, din care motiv identifica copilăria cu omenirea primitivă[13]. Dacă oamenii maturi acționează conform unor convenințe sociale, respectă anumite uzanțe şi urmează, sub presiunea socială, anumite precepte, direcții, norme de acțiune, de comportament şi de morală, comportamentul copilului se află sub dominația hazardului şi, ca urmare, se caracterizează prin spontaneitate, imprevizibilitate. Anume această calitate a copilăriei determină, în opinia lui Garabet Ibrăileanu, modul de existență a copilului: dacă adultul continuă o acțiune, copilul o începe mereu, acțiunea lui fiind de fiecare dată o creație nouă. Aşa cum „în viața copilului nu poate fi vorba de evenimente, ci numai de întâmplări, nu poate fi vorba de intrigă, de conflicte, de peripeții, de înnodare şi deznodământ”, atestând deci o acțiune „fără cauzalitate evidentă şi obişnuită, fără finalitate cu scadență îndepărtată”[14],

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

tot aşa o operă literară despre copilărie nu poate respecta structura, compoziţia clasică a scrierilor artistice. În felul acesta este explicabilă compoziţia artistică a ultimei lucrări *Ştrengăria*[15] (şi nu numai a ei!) a lui Spiridon Vangheli. Urmând cu fidelitate exigenţele scrierilor pentru copii, naratorul indică personajele, fără a le expune, iar acţiunea este prezentată, dar nu povestită, dominante fiind timpul prezent, dar nu cel trecut al acţiunii, şi dialogul, acesta din urmă având funcţia de a reprezenta personajul, de a-l realiza, ca şi în arta dramatică. Personajele sale se autoimpun imaginaţiei noastre prin actele, gesturile şi prin vorbele lor. Deşi personajele lui Spiridon Vangheli există şi acţionează conform unui scenariu impus de autor, cititorul are impresia că acest scenariu se produce după dorinţa personajelor, şi nu a autorului. Totodată, autorul sugerează în mod indirect că viaţa copilului este mai variată, mai diversificată şi mai vie decât cea a oamenilor maturi, întrucât copilăria nu este decât risipă nesăbuită şi haotică dezordonată de viaţă, de energie şi de timp, pentru că are de unde şi pentru că nu există frână internă.

Aşadar, Spiridon Vangheli reuşeşte să elaboreze un stil propriu elevat conform tematicii sale preferate, ceea ce atribuie o culoare şi o strălucire personală. Cu alte cuvinte, Spiridon Vangheli a reuşit să facă din limba română un instrument sigur şi de preţ pentru a exprima şi prezenta toată gama de sentimente, de probleme şi de fapte specifice copilăriei.

0.3. Fiind vorba de misterul prestigiului şi al fascinaţiei operei lui Ion Creangă, academicianul Eugen Simion, încerca, într-o discuţie privată, să identifice motivul pentru care proza lui Ion Creangă continuă a fi gustată de cititorul de astăzi, la o distanţă de mai bine de una sută de ani de la apariţie. În acest context, academicianul Mihai Cimpoi a lansat ideea că motivul acestei propensiuni ar fi camuflat în antifrază, figură retorică prin care o locuţiune, o frază se întrebuinţează cu un înţeles contrar. Nu vom lua în discuţie justeţea acestei afirmaţii, ci vom încerca, în cele ce urmează, să demonstrăm că farmecul artistic al operei lui Ion Creangă constă în exploatarea benefică şi fecundă a limbajului popular. Aşadar, limbajul lui Ion Creangă (şi nu numai, dar şi cel al scriitorilor de talent în genere) se impune printr-o anumită dimensiune care îl individualizează în raport cu cel al altor scriitori şi îi atribuie o personalitate distinctă. Este vorba de caracterul profund popular al limbajului artistic al operei lui Ion Creangă.

Se ştie că registrul popular, ca variantă de existenţă a limbii române, cunoaşte două forme de manifestare – orală sau scrisă, deosebindu-se de limba literară prin diferenţe de ordin fonetic sau semantic în funcţie de regiune şi caracterizându-se prin următoarele particularităţi definitorii: simplitatea sintaxei, multitudinea de unităţi lexicale cu variate coloraturi stilistice, de locuţiuni şi expresii populare. În acelaşi timp, în registrul popular al limbii unele neologisme capătă, adesea, etimologie populară, fiind utilizate, prin receptare fonetică incorectă, cu un plan deformat de expresie: *lăcrămaţie = reclamaţie*, *renumeraţie = remuneraţie*, *boliclinică = policlinică*, *revindecare = revendicare*, *filigram = filigran*, *arcoladă = aroladă*, *cumparativă = cooperativă* etc.

De altfel, limbajul popular cuprinde fapte de limbă generale, răspândite pe întreg teritoriul locuit de români, fără a fi însă şi literare, şi este condiţionat de factori social-culturali, economici, regionali şi istorici care lasă o amprentă specifică asupra vorbitorilor. Utilizat ca variantă stilistică în opera literară (folclorică sau cultă), acesta presupune

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

situarea naratorului, a personajelor/eului liric în sfera culturii populare, printr-un limbaj marcat de spontaneitate şi afectivitate. În opinia specialiştilor, caracteristicile generale ale limbajului popular sunt **oralitatea**, **spontaneitatea** şi **dinamismul**[16].

Este important să reţinem că dimensiunea populară a limbajului este specifică tuturor nivelurilor limbii: fonetică, lexic, morfologie şi gramatică. Astfel, la nivel fonetic atestăm mărci ale oralităţii, accente afective, variante fonetice familiare, care contravin normelor ortoepice; rime şi ritmuri simple, aliteraţii; nivelul lexical se caracterizează prin selectarea unor cuvinte şi expresii specifice universului rustic, prin frecvenţa mare a diminutivelor, prin prezenţa pleonasmelor şi a tautologiilor; nivelul morfosintactic se evidenţiază prin prezenţa unor forme neliterare, prin utilizarea frecventă a viitorului popular, a superlativului popular, prin frecvenţa interjecţiei şi prin utilizarea unor modele sintactice bazate pe repetiţii sau pe recurenţa lui *i* narativ şi a anacolutului.

Oralitatea registrului popular derivă din expresiile onomatopeice, din folosirea exclamărilor şi a interjecţiilor, din frecvenţa comparaţiei comune, aflate în perimetrul limbii vorbite: *răcni el* ***ca un smintit***, *se repede* ***ca prin foc*** etc., inserarea proverbelor şi a zicătorilor, utilizarea unor expresii populare, folosirea formei neaccentuate a pronumelor personale de pers. I şi II în cazul dativ, aşa-numitul dativ etic (***mi*** *i-l lua*), frecvenţa superlativului cu valoare afectivă etc. Oralitatea stilului este, în aceeaşi măsură, o trăsătură şi a literaturii culte, caracterizată prin folosirea expresiilor idiomatice, a proverbelor şi a zicătorilor, prin dizolvarea graniţelor dintre ficţiune şi realitate, prin implicarea cititorului în desfăşurarea acţiunii cu ajutorul unor formule de adresare, prin dativul etic, printr-o gestică şi mimică presupusă.

Spontaneitatea se datorează folosirii repetiţiilor pentru intensificarea expresivităţii comunicării, a expresiilor idiomatice, a anacolutului etc., iar dinamismul limbii e susţinut de elipsa predicatului, de repetarea subiectului, de acumularea de verbe care sporesc dinamismul discursului, de utilizarea predominantă a coordonării în frază etc.

1.0. Examinând limbajul artistic al scrierilor lui Spiridon Vangheli, am ajuns la concluzia că acesta se singularizează perfect prin caracterul său popular, având multe afinităţi cu limbajul operelor lui Ion Creangă. Pornind de la caracteristicile generale ale limbajului popular – **oralitatea**, **spontaneitatea** şi **dinamismul** –, în procesul de analiză a limbajului artistic al lui Spiridon Vangheli, am constatat că dimensiunea populară a limbajului său este specifică tuturor nivelurilor limbii: fonetică, lexic, morfologie şi sintaxă.

Deşi creaţia lui Spiridon Vangheli ţine eminamente de stilul beletristic (artistic) şi dispune de proprietăţile specifice acestui stil:

– accesibilitate, corectitudine, claritate;

– folosirea termenilor din toate stilurile limbii;

– numărul extrem de mare de receptori;

– originalitatea şi noutatea limbajului;

– varietatea lexicală obţinută prin nuanţarea sinonimică şi prin inovarea combinării de sensuri şi cuvinte;

– valorificarea vocabularului pasiv al limbii, prin reactivarea expresivităţii artistice a arhaismelor şi prin utilizarea regionalismelor;

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

– utilizarea figurilor de stil la toate nivelurile limbii;

– crearea imaginilor artistice, pentru a transmite sau sugera stări afective, emoții puternice;

– vehicularea unui limbaj conotativ, cuvintele obținând sensuri noi prin polisemie sau omonimie;

– folosirea unui vocabular variat, din toate registrele stilistice (popular, cult, scris, oral, arhaic, regional, colocvial, argotic sau jargon);

– admiterea abaterilor de la normă (dezacord, anacolut, exprimare prolixă, pleonasm) pentru a crea anumite efecte estetice sau satirice, de ridiculizare a personajelor prin limbaj;

– preocuparea pentru frumusețea exprimării sau pentru expresivitatea şi noutatea îmbinărilor de cuvinte, asigurând astfel originalitatea;

– deschiderea spre toate mijloacele de expresie, indiferent cărui stil funcțional ar aparține (regionalisme, elemente de jargon şi de argou, arhaisme şi neologisme);

– libertatea pe care autorul i-o poate lua în raport cu normele limbii literare[17], ea, creația lui Spiridon Vangheli, se individualizează totuşi printr-o serie de particularități impuse de caracterul său popular, având în calitate de atribute obligatorii – **oralitatea**, **spontaneitatea** şi **dinamismul**, care se manifestă la nivel, fonetic, lexical, morfologic şi sintactic.

1.1. Se ştie că dimensiunea stilistică a nivelului fonetic al limbii este dată de manifestarea ei în substanța sonoră, prin sunete cu un anumit ton, cu înălțimea, durata sau amplitudinea lor, la care se adaugă silabele, accentul, ritmul, intonația cu posibile valori expresive. Aşadar, structura fonetică participă, în măsură importantă, la dezvoltarea dominantei stilistice a mesajului. Cantitatea şi calitățile fizice ale sunetelor se împletesc cu elemente de limbă suprasegmentale (accent, intonație) şi cu elemente prozodice (ritm, rimă interioară, aliterații etc.), imprimând un rol activ organizării fonetice în dezvoltarea dimensiunilor semantice şi stilistice ale textului. Interferența şi ponderea elementelor prozodice se află în relație directă cu potențialul expresiv al unităților fonetice.

Din necesitatea de simetrie în procesul de desfăşurare ritmică a mesajului, Spiridon Vangheli face uz de rime interioare, aliterații şi asonanțe specifice expresiilor idiomatice: *mort-copt* (13)[18], *mai mare, mai mică* (5), *treacă-meargă* (57), *făină albă-dalbă* (70), *să-l poarte de cap tralea-valea* (82), *de voie şi de nevoie* (95), *mâine-poimâine* (107, *alb-dalb* (110) etc. Aliterația din creația lui Spiridon Vangheli este un procedeu de intensă excitație psihică, fie de natură expresiv pozitivă – ***valvârtej*** (90), fie de natură expresiv negativă – *de* ***voie****, de* ***nevoie*** (95). De o frecvență relativ înaltă beneficiază în creația lui Spiridon Vangheli **asonanța**, figură fonetică apropiată ca esență de aliterație, care constă în repetarea vocalei accentuate în două sau mai multe cuvinte: *mort-copt* (13), *ia-l de unde nu-i* (71). Aceste idiomatisme intrate în uzul comun sunt deosebit de plastice datorită rimei şi ecoului ritmic, constituind adevărate expresii ale înțelepciunii poporului nostru. Ca factor stilistic din sfera foneticii, **rima** apare în enunțuri de factură paremiologică (zicători şi proverbe): *Am* ***ales*** *până am* ***cules***; *cu* ***cățel***, *cu* ***purcel***; *face* ***haz*** *de* ***necaz***; *a făgădui* ***marea*** *cu* ***sarea***; *a face din* ***țânțar armăsar***; ***mare*** *şi* ***tare***; ***leit*** *şi po****leit***; ***făt****-logo****făt***.

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

Reduplicarea unei vocale sau **prelungirea duratei** unui sunet din structura semnificantului adjectival sau adverbial constituie un mijloc de exprimare fie a superlativului absolut: *pli-i-n cu broaşte* (p. 5), *cu capul pli-i-n de gânduri* (12), *ma-a-a-re tămbălău* (45), *ta-a-re-i mai era poftă de cireşe* (37) *dealurile îngenuncheaseră în jurul satului ne-e-gre şi mohorâte* (109), fie a unei dezaprobări: *bu-u-n, răsare un cap de femeie deasupra gardului* (37), *Bu-u-un, umbla fudul moş Ion Duminică* (108), fie a duratei unei acțiuni: *banca face „scâ-â-rț" şi se cârligă* (23), *m-o-or!* (48), *gâtul face scâ-â-rț* (51), *să-ri-i-iți, îmi dărâmă casa* (100). O anumită similaritate cu ideea de superlativ absolut atestă şi în cazul reduplicării pronumelui *nimic*: *nimic-nimicuța* (36, 42).

Un alt procedeu fonetic, mai puțin frecvent în creația lui Spiridon Vangheli, este **proteza**, caracterizată prin adăugarea unui sunet din necesitate eufonică (*alăută*): *alb-dalb* (65).

La Spiridon Vangheli, sporirea expresivității se obține şi prin utilizarea fonetismelor regionale – surse ale oralității, spontaneității şi individualizării graiului moldovenesc: *eşti bun de aldămaş, cumătre!* (43), *hodină* (54), *iştilalți* (57), *aista* (58, 63, 68, 115), *aiştea* (58), *chiroane* (80, 83), *bună ziua, cumătre!* (96), *dar cumătrul tace* (98). Aceste exemple au o mare relevanță în evocarea culorii locale, în crearea unei ambianțe spirituale.

Este un lucru cunoscut că **simbolismul fonetic** se bazează pe o asociație de idei între un sunet existent în mai multe cuvinte înrudite din punctul de vedere al formei şi al sensului fundamental. Cu alte cuvinte, simbolismul fonetic al unui cuvânt sau al unui grup de sunete urmăreşte să sugereze sau să întărească noțiunea pe care o desemnează, să exprime o anumită atitudine față de ea sau o relație reală sau imaginară dintre un sunet sau un grup de sunete şi o anumită idee. Astfel, sunetele se pot asocia cu sensul (de exemplu, *a* şi *o*, mai ales accentuați, sugerează, în opera lui Spiridon Vangheli, mărimea, depărtarea: *mare* (6, 7), *momâie* (25, 96), *matahală* (90, 95), *namilă, acolo* (7); sunetul *i*, dimpotrivă, trezeşte ideea de „mic" sau „apropiat"; sunetul *r* redă mişcarea, sunetul *l* sugerează alunecarea etc.).

Intonația, accentul, timbrul, durata, intensitatea şi înălțimea sunetelor dezvoltă sub acțiunea funcției expresive, mărci stilistice care exprimă diferite stări de care este stăpânit vorbitorul în procesul comunicării, atitudinea lui față de obiectul comunicării sau față de interlocutor. Astfel, textul poate obține o nuanță afectivă din punct de vedere stilistic, în funcție de raportul dintre accentul dinamic şi cel muzical, dintre intonație şi durata vocalelor (de exemplu, verbul-propoziție *Doarme*, în funcție de accentul stilistic, poate exprima uimirea, indignarea, siguranța, temerea). În relație directă cu accentul stilistic se află intonația (interogativă, exclamativă sau neutră, ascendentă, descendentă sau egală), ritmul şi tempoul vorbirii (lent sau accelerat, curgător sau sacadat), toate acestea constituind mărci stilistice în special ale textului oral care sugerează prezența unor procese spirituale cu un pronunțat accent afectiv.

1.2. În cazul onomatopeelor, numite şi cuvinte expresive, asociația de idei este rezultatul unei simple întâmplări. Se ştie că **onomatopeele** şi **interjecțiile** sunt cuvintele care, prin componența lor sonoră, imită anumite sunete din natură, adică sunt alcătuite pe baza unei armonii imitative, fiind un produs al subiectului vorbitor: *Numai se apleacă,*

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

dar acela hodoronc! Scara peste dânsul (8), *Titirică pe-o coastă, târâş-târâş, până s-a văzut în hogeac* (33). Având intenția de a imita un sunet din natură, ele sunt numite „cuvinte imitative": *tic-tac*, *hodoronc-tronc*, *ping-pong*. Ca urmare a unei reacții subconştiente a organismului uman apar şi sunete reflexe (interjecții primare): *ah*, *of*, *uof*, *vai*.

În ceea ce priveşte utilizarea cuvintelor imitative, este de remarcat că acestea sunt interzise în stilul oficial (juridico-administrativ), întrucât afectează tonul general al unei expuneri oficiale, solemne, fiind frecvente în stilul familiar, ludic şi în cel beletristic: *i hai-hai tocmai în satul vecin…* (p. 5), *crapă, bre, oul corbului de frig* (8), *– Ia lasă, măta, îl ogoia vecinul* (8), *iată, vine un om la stâlp* (8), *iată îi dau, zice Ion Duminică* (8), *şi Titirică hai-hai pe drumul cela* (12), *Iată, na*! *A crezut că-s cerşetor* (13), *iar tata, e-he, oare ce-ar face tata!?* (13), *a-a*! *şi se aprinde o lumină în ochi* (13), *urcă în troleibuzul zece şi – nu mult după aceea – „boc-boc-boc!" în uşă la un om din satul lui* (13), *de-ar cânta bădița Nicolae acuma ia un cântec în stradă* (14), *„gâl-gâl…" – înghite butoiul zece căldări* (18), *vă-hă-hă, dacă îl va înghite până în seară!* (18), *– ţâbă! aleargă zâna cu o despicătură în mână* (19), *păi, nu vezi că în sat nu-i nici un bărbat?* (19), *ei, cum să zici nu, când te roagă o zână?* (19), *vă-hă-hă! îşi pune mâinile în cap* (24), *iată, o cheamă pe învățătoare la telefon* (25), *„Ura!!! a prins a bate din palme clasa întâi"* (27), *e-he-he, ce-o să-i facă lui Titirică* (30), *o-ho! unde cască gura acela* (32), *e-he-he, Titirică a ieşit glonte din hogeac* (35), *iese din iarmaroc şi cocâlț! Mănâncă o cireaşă* (36), *aracan! plesneşte din palme mama lui Titirică* (40), *măi, măi, s-au copt de-acum* (40), *he-he-he, ce mai sare de frumos* (42), *of, că țăranii îştia abia se întorc* (42), *bi-bi-bi intră în satul Ştrengăria un autobuz* (43), *inima: pâc! pâc! pâc! – coboară în călcâie* (43), *Hm! speriați lupul cu blana oii!* (45), *he-he-he, măi tătucă!* (46), *tro-o-sc! s-a rupt creanga* (47), *dar capul – vă-hă-hă! – capul era sucit* (47), *Craa! Craa! se bucurau ciorile pe afară* (48), *doctorul cu tocul: scârț-scârț* (52), *scoate, bre, şi tu limba* (52), *mu-u-u!* (57), *dzin, dzin, dzin!, bate în garafa de pe masă unul* (57), *iată, aista* (58), *iată-iată, satul o să fie făcut țăndări* (58), *e-he, numai dă-le voie celor din Ştrengăria* (58), *„mu-u-u!" se aude în curtea şcolii* (58), *zur-zur-zur-zur sunau nucile* (62), *ssst! unde ridică un deget Titirică* (60), *aude: „zur-zur-zur!"* (60), *a-a, se dumireşte băiatul* (60), *măi, este ce este* (62), *ştiobâlc! ştiobâlc! venea arătarea drept înspre ei* (63), *păi, cum altfel – Titirică era vornicel* (64), *tam-tararam! tam-tararam!, zdupăia toba* (64), *bravo! şi-a ridicat primarul pălăria* (65), *he-he-he! cască nuntaşii o gură cât trombonul* (74), *e-he, l-o fi găsit cineva de atunci* (76), *Trrr! Asta-i casa mea* (77), *hi-hi-hi, râdea Singurel în şură* (80), *Ha-ha-ha! Iar la iarnă, vom vedea* (80), *o-ho-ho, au şi tranşee* (82), *Buf! Trosc! bombarda el coliba din copac* (82), *Trrr! intră tocmai atunci în curte Nani pe calul cel alb* (82), *măi, ce cal!* (82), *dar a doua zi, hop!, că vine o scrisoare în sat* (84), *cr-a-a, cr-a-a!, aude mama lui Titirică* (88), *na, vine toamna* (88), *Ăleu! i-a mai bate bruma urechile* (88), *văleu, mamă!* (89), *iii, era să uit* (89), *grozavă pălărie, bre!* (89), *He-he-he! se apucă iar Titirică de cap* (90), *măi, da oare cine-i?* (90), *când a ajuns la stadion – vă-hă-hă! – meciul începuse fără el* (90), *şontâc, şontâc, se dă mai lângă poarta lor* (90), *Ei, dar când s-a dat odată peste cap: „dzin-dzin, zur-zur, talanc-talanc, bim-bom!", că l-a zăpăcit pe un jucător din Ştrengăria* (90), *Ca mâine şi Titirică: bi-bi-bi! cu maşinica*

BDD-A6781 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

lui la poartă (93), *şi te-o coborî, he-he în valea aceea* (93), *şi te-i scălda, bre, cu cucoanele* (93), *Titirică, somnoros, clamp-clamp cu ochii* (94), *l-a prins paznicul cu un harbuz tărcat şi când a luat-o la picior – e-he-he – ajunge-l dacă poți!* (95), *păi, că nici nu avea la cine să se uite* (95), *o să aibă nişte buze, hă-hă-hă !* (95), *când o pălea foamea, statuia făcea „cronț-cronț!”, apoi„gâl-gâl!”* (96), *Unul bâz-z-z! pe la urechea lui Titirică* (98), *cum stătea pe buturugă – huştiuliuc! – toarnă peste picior o căldare* (98), *hur-hur-hur! aud oamenii într-o zi şi numai ce văd că intră în sat Titirică, călare pe un tractor* (100), *aracan, nu-l poate opri!* (100), *ho! staţi! strigă un bărbat* (100), *Clamp! Băiatul adoarme în bancă* (101), *când vede că iată-iată îl fură somnul, hârşti! – se trage de-o ureche* (101), *aracan, l-a arat nu ştiu cine astă noapte!* (102), *când chitea ce-ar pune pe dealul de colo, popâc! mama lui Singurel îi ia tractorul* (102), *boc, boc!, s-aude deodată* (102), *o-ho! Omul chitea ia, acolo, o căciulă de bomboane…* (104), *„oac-oac!”, râde şi-o broască-n păpuriş* (104), *o-lei! sare cu gura femeia cu casa de lângă drum* (104), *bre lume, dă moşul să-şi netezească barba* (107), *hur-hur-hur, se depărta tractorul* (107), *Nani cu toba: „bum! bum! bum!”, le cânta marşul* (108), *ia hai, măi, şi-om bea în sănătate iernii!* (110), *vrabia: „chî! chî! Ce reci sunt grăunțele astea!”* (110), *vă-hă-hă! îşi pune mâinile în cap o femeie* (112), *de unde să iei, bre, iroplan?* (112), *tuc-tuc! se auizea, într-adevăr, toporul* (113), *ham-ham! a lătrat cățeluşa de sub omăt* (113), *boc! boc! boc!, bate în fereastră mătuşa* (113), *atunci Titirică – huştiuliuc! – se ascunde în zăpadă* (113), *când s-a întors acasă, Titirică: „chî! chî! chî!” din prag* (115), *aracan, ai căpătat gâlci?* (115), *e-he-he, ce mai gând îi încolțeşte acolo* (115), *aho, aho!... a pornit urătura Titrirică* (118). Totodată, în scrierile care aparțin unui registru pretențios, onomatopeele şi interjecțiile se marchează prin ghilimele, iar în vorbire prin pauză.

Onomatopeele constituie o grupă distinctă în cadrul clasei interjecțiilor. Datorită naturii lor pur fonetice, ele creează imagini auditive, fiind înzestrate cu o mare forță de sugestie. Reacții voluntare sau involuntare ale subiectului vorbitor, având caracter convențional şi simbolic, onomatopeele caracterizează în exclusivitate stilul oral, popular sau familiar, precum şi limbajul infantil sau argotic, dând discursului concretețe şi dinamism.

Limbajul artistic al prozei lui Spiridon Vangheli obține o plasticitate şi o pondere sugestivă accentuată în situația în care cuvintele imitative sunt utilizate în funcție de predicat: *şi polobocul pe jos – **hop-zdup! hop-zdup!** – până l-au scos din sat* (22), *Titirică **huştiuliuc!** cu capul în jos* (23), *unul **„ha-ha-ha!”** Altul cască gura* (23), ***„zur, zur, zur!”** monedele în buzunarul lui Titirică* (25), *şi **hai** înapoi* (36), ***haideți** cu mine* (40), ***„boc, boc!”** în portița celui cu livada* (40), *şi băiatul **buf!** cu capul în jos* (47), *iar moş Niculea, **teleap-teleap**, în papuci de casă şi cu doi nepoți învățați alături* (56), *Titirică **ţuşti!** pe sub roți* (60), *unul din Trei-Iezi – **buf!** un picior în minge* (90), *Clasa: **„ha-ha-ha!”*** (101), *iar tractorul ei – **hur-hur-hur!** – la poartă* (101), *Ia clopotul şi **hup-zdup, dzin-dzin. Hop-zdup, dzin-dzin-dzin** prin sat* (115), ***hop** aici, hop **acolo*** (116).

Deşi etimologiile populare pot produce inegalabile efecte expresive, ele au o frecvență relativ redusă în *Ştrengăria* lui Spiridon Vangheli. Citățm în această ordine de idei următoarele exemple: *îi cât un lifant* (57) şi *iroplan* (112).

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

1.3. Din exemplele excerptate din opera lui Spiridon Vangheli examinate până aici putem conchide că sunetele nu sunt nici frumoase, nici urâte, nici atrăgătoare şi nici respingătoare, deşi M. Grammont afirmase că unele vocale sunt vesele, altele triste, iar D. Caracostea considera că unele cuvinte par frumoase, în timp ce altele par urâte. Ceea ce am putea afirma cu certitudine e că doar în structuri fonetice concrete ele pot genera o exprimare eufonică sau neeufonică. În limba literară exprimarea trebuie să fie armonioasă, plăcută auzului, evitându-se sunetele stridente, nemuzicale, cacofonice.

2.0. La nivelul lexical, stilul beletristic, atât în poezie, cât şi în proză, se caracterizează prin:

– varietatea mare a vocabularului;

– frecvența sporită a cuvintelor din fondul principal lexical, la care se adaugă şi arhaisme, regionalisme, argotisme etc., pentru realizarea culorii locale şi a atmosferei mediilor;

– extensiunea semantică, prin dezvoltarea sinonimiei şi polisemiei termenilor lexicali.

Analiza lexicului din opera lui Spiridon Vangheli demonstrează cu lux de probe concludente existența acestor calități ale stilului beletristic la nivelul sistemului lexical. Mai mult, caracterul popular al stilului lui Spiridon Vangheli se manifestă din plin în lexic, acesta fiind constituit din cele mai variate registre stilistice.

2.1. În primul rând se impun **numele proprii** care au un pronunțat caracter popular: *Titirică, Ştrengăria*, *Singurel*, *Ion Duminică* (8), *Andrei Prispă*, *cel mai bătrân om din sat* (11), *Țopârlan* (57), *Cotcodaci* (60), *Gheorghe Cocostârcu* (60), *Prâslea* (64), *Titirichiroaia* (80, 83), *satul Trei-Iezi* (89) etc.

În al doilea rând, autorul face uz de un strat impunător de cuvinte care denumesc **realitățile rustice**, viața de la țară: *prispă* (8), *topor* (19), *sfeclă de zahăr* (20), *livadă* (20, 102), *cramă* (22), *a cloci* (33), *gospodar* (7, 8, 43), *căldare, ulcior, doniță* (46), *iesle* (60), *ciorpac, năvod* (62), *căruțaş* (70), *nuntaş* (74), *ciutură* (76), *a mulge vaca* (80), *tigaie* (80), *covățică* (80), *gard* (80), *strachină* (80), *colibă* (82, 95), *ferăstrău* (83), *beci, pod* (83), *ogradă* (83, 115, 116), *poartă* (83), *nuntă* (83), *a pofti* (83), *chirpici* (84), *brumă* (88), *oaie* (90), *cioban* (90), *clopoțel* (90), *tălancă* (90), *berbec* (90), *mahala* (94), *paznic, harbuz* (95), *piron* (96), *găină, a se oua*, *ou* (96), *colac* (96, 115), *şopron* (99), *sobă* (99, 115), *mahalagiu* (99), *covrig* (100, 101), *grădină* (101), *pădure, câmp, demâncare* (101), *a ara* (102), *deal* (102, 103), *iaz* (102), *broască, păpuriş* (104), *sapă* (108), *nor* (108), *ploaie* (108), *papuc, sandală* (109), *defoc* (110), *lan, grâu* (110), *ceaun* (110), *prag* (115), *pârtie* (116), *sanie* (116), *lopată* (116), *cărare* (116), *a despica, lemne* (116), *fântână* (116), *funingine* (116), *urător* (116).

În al treilea rând, foarte apropiate ca valoare expresivă şi foarte numeroase sunt unitățile lexicale din **registrul popular:** *țipenie* (p. 5), *preajmă*, (p. 5), *lampă* (8), *a ogoi* (8), *a se codi* (8), *scăfârlie*, (8), *bădița* (14), *beteag* (14), *a trebălui* (22), *a fățâi* (22), *a țâțâi* (22, 73), *țanțoş* (23), *momâie* (25), *moț* (25), *a scociorî* (30), *a piui* (30), *ursoaică* (33), *a târî* (33), *şumuiag* (35), *aldămaş, cumătru, gospodar* (43), *harababură* (45), *tămbălău* (45), *dihai* (46), *a tuli* (46), *arătare* (48, 63), *stea cu coadă* (51, 110), *şugubăț* (51), *a se frăsui* (57), *a şmecheri* (57), *a cerne* (58), *obşte* (58), *a se foi* (58), *belea* (58), *a pătimi*

BDD-A6781 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

(58), *haram* (58, 60, 63), *cogeamite* (58), *a se holba* (58), *mătăhălos* (58), *a clipoci* (63), *a zdupăi* (64), *a chiti* (65), *trăsnaie* (65, 66, 104), *a țipa* (65), *a se iți* (71), *a bodogăni, a gurlui* (73), *a zbughi* (74), *prăpădenie* (74), *zurgălău* (76, 87), *căpos* (77), *a încăleca* (77), *chindie* (77), *a se beteji* (77), *bicisnic* (77), *a se grozăvi* (80), *bazaconie* (82), *războinic* (82), *a se înzdrăveni* (83), *bucluc* (84, 116), *oaste* (87), *a se îngâna* (88), *a bâjbâi* (88), *a trage* (88), *cocşcogeamite* (88), *clăpăug* (88, 102), *chit că* (88), *grozav* (89), *matahală* (90, 95), *a zăpăci* (90), *straie* (93), *a zgâlțâi* (94), *a se cruci* (94), *momâie* (96), *buturugă* (96), *gligan* (96), *a cotcodăci* (96), *a urla* (98), *a dărâma* (100), *a cârni* (100), *buluc* (100), *a irosi* (107), *teleleu* (107), *țârâiac* (108), *cârâit* (110), *tihnă* (110), *vajnic* (110), *îmbodolit* (112), *târg* (112), *a năpădi* (112), *stană* (113), *frăsuială* (115), *gâlcă* (115), *cicea* (115), *mătuşă* (115), *pungă* (116), *ban* (116), *urătură Titirică* (118), *a probozi* (118) etc.

2.2. În al patrulea rând, limbajul lui Spiridon Vangheli abundă în **locuțiuni şi expresii populare**: *pe când înfrățea grâul în câmp* (p. 6), *intri în gura satului* (8), *a fi leoarcă de sudoare* (9), *Umblă Titirică prin capitală, cască gura* (12), *a-şi (mai) trage (nițel) sufletul* (12), *ia autobuzul de unde nu-i!* (13), *de mama focului* (113), *a se crăpa de ziuă* (14), *a-şi face socoteală* (14), *a pune mâna streaşină la ochi* (20), *a se urni din loc* (20), *a trimite vorbă în sat* (22), *a lua în băşcălie* (22), *din cale afară de mare* (22), *a se da de-a dura* (22), *a-şi pune mâinile în cap* (24), *îți bufnesc în catalog un „doi" cât capul tău de mare* (25), *ia să te apuce o nevoie mică sau una mare:…* (25), *a înghiți găluşca* (27), *a nu avea de lucru* (30), *a-şi pune pofta-n cui* (30), *cară-te din ochii mei* (32), *a prinde curaj* (32), *a face stânga împrejur* (33), *a pune la cale* (33), *a-şi căuta de treabă* (33), *a-şi arunca pântecele peste gard* (43), *a speria lupul cu blana oii!* (45), *a o rupe la fugă* (46), *nu e de şuguit* (47), *prieten la catarămă* (51), *hodina este ce este la om* (54), *au prins a se deschide porțile* (56), *şi-au pus câte un dinte de aur şi nu ştiu cum să-l arate* (56), *a purta oamenii cu zăhărelul* (57), *ochii i se turtesc a zâmbet* (57), *a pune țara la cale* (57), *a lua foc cu gura* (58), *a se pune în poară* (60), *a se ține ață după căruța aceea* (60), *a o rupe la fugă* (63), *a prinde cu oca mică* (63), *a-şi lua tălpăşița* (63), *vremea le spală pe toate* (65), *a-i căuta nod în papură* (66), *a-şi pune mâinile în cap* (66), *a o apuca hăbăuca* (66), *s-a lățit vorba la răsărit şi la apus* (69), *pe aici ți-i drumul* (70), *ia-l de unde nu-i!* (70), *a o băga pe mânecă* (71), *a-şi pune mintea cu o albină* (73), *a lua seama* (74), *a da în spic* (75), *a-şi face vânt* (77), *avea un năsoi că-i trăgea capul la pământ* (80), *mai ridică acum nasul, Titirică, dacă poți* (80), *a lua la țintă* (80), *a se lăsa de bazaconii* (82), *a se scărpina la ceafă* (82), *a sări cu gura* (83), *a face rost* (84), *căruța cu oişte a rămas în istorie* (84), *a lua în râs* (84), *a opri roata istoriei* (87), *a se îngroşa gluma* (87), *a bate bruma* (88), *a-l înghiți de bucurie* (88), *coada ochiului* (89), *a lua la ghiontit* (89), *se apucă iar Titirică de cap şi fuga la autobuz* (90), *a cădea pe gânduri* (93), *aşa e, dă din cap Titirică* (95), *când a luat-o la picior -e-he-he!* (95), *când o pălea foamea* (96), *a da din cap* (100), *a strânge din umeri* (101), *a-l fura somnul* (101), *a o face pe mortul în păpuşoi* (101), *un pui de somn* (101), *a nu avea încotro* (102), *l-a arat nu ştiu cine astă noapte!* (102), *a crăpa de ciudă* (102), *a-i veni apa la moară* (102), *a da un ghiont* (102), *a rămâne cu gura căscată* (102), *şi nați-o bună: cum să-i dea chiar un deal?* (104), *om dintr-o bucată* (104), *a sări cu gura* (104), *a-i trăsni prin cap* (104), *a răsufla uşurat* (104), *a se scărpina la ceafă* (104), *a fi cu moț* (104), *a-şi pune*

BDD-A6781 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

mintea cu cineva (104), *a scăpa hățul din mână* (107), *lumea o ia care şi încotro* (107), *a căsca gura la ceva* (108), *a o rupe la vale* (108), *o zgâtie de fată* (108), *a da de gol pe cineva* (108), *a se pune în genunchi* (108), *cu noaptea în cap* (108), *a da buzna afară* (110), *vă-hă-hă! îşi pune mâinile în cap o femeie* (112), *din cap până-n picioare* (112), *dar şi să laşi băieții fără brad, nu era chip!* (112), *a da voie* (112), *a prinde la curaj* (113), *a lua capăt de vorbă* (113), *a fulgera pe cineva cu ochii* (113), *să nu-l vadă nici musca* (115), *ce mai gând îi încolțeşte acolo* (115), *a-şi trage sufletul* (115), *un boboc de fată* (116), *a-i da în gând* (116), *cu toată ruşinea, s-a uitat şi-n oglindă* (116), *a-i creşte sufletul* (118) etc.

2.3. În al cincilea rând, este necesar să evidențiem utilizarea bine echilibrată a **regionalismelor**, adică a **moldovenismelor**: *omăt* (7, 65, 115, 116), *burduhos* (18, 109), *colțunaşi* (23), *hogeac* (33), *iarmaroc* (36), *zemos* (43, 108), *păpuşoaie* (46, 76), *huşte* (54), *păpuşoi* (54, 82, 83), *acătării* (56), *harbuz* (57, 95, 107, 108), *găluşte* (57), *iştilalți* (57), *buhai* (57, 60), *aista* (58, 115), *aiştea mari* (58), *iezătură* (58), *aista-i! au strigat oamenii* (63), *aista se îneacă* (68), *măşcat* (69), *cuşmă* (69, 70, 71), *țuhal* (70), *vornicelul care poftea la nuntă* (74), *chiroane* (80, 83), *borş* (80), *chirpici* (84), *harbuzărie* (95), *cârnaț* (96), *bună ziua, cumătre!* (96), *dar cumătrul tace* (98), *oprindu-l hăt lângă poarta lui* (100), *hurtă* (101), *oleacă* (104), *ciubotă* (115, 116), *harapnic* (118), *se auzea hăt în satele dimprejur* (118).

În al şaselea rând, se cere să amintim că Spiridon Vangheli foloseşte un număr foarte redus de **augmentative**: *guzgănoi* (52), *căpos* (77), *năsoi* (80), *nouroaice* (108), în timp ce numărul **diminutivelor** este relativ mare: *omulean* (p.6), *polobocel, butoiaş* (6), *fuguliță* (7), *bănişor* (7), *scândurele* (7), *polobocică* (7), *teleguță* (20), *coroniță de frunze* (20), *băiețaş* (22, 77), *fetiță* (23), *singurică* (24), *băiețel* (25, 77), *subțirel, mititel* (29), *portiță* (32, 80, 83), *diminicioară* (43), *olecuță* (47), *hărnicuț* (66), *bănuț* (69), *nouraş de fum* (76), *bolnăvior* (77), *covățică* (80), *pietricică* (80), *curățel* (88), *lădiță* (89), *tărtăcuță* (90), *maşinică* (93), *poiețică* (96), *săniuță* (104), *mărunțel* (107), *cuțitaş* (108), *cățeluşă* (109, 115, 116), *nopticică* (110) etc.

2.4. În fine, autorul le rezervă **arhaismelor** un loc foarte limitat în pânza operei sale: *pud* (9), *arşin* (45), *ochean* (65), iar **cuvintele livreşti**, numite şi **neologisme**, cunosc o frecvență suficient de ridicată, dată fiind utilizarea lor curentă în limbajul cotidian: *monedă, lanternă* (6), *autobuz* (13, 90), *polițist* (13, 103), *poliție* (13), *tractor, poştaş* (20), *castron* (23), *vacanță* (24), *recreație* (24), *telefon* (25), *claxon, şofer, poet* (25), *bancă* (25, 27), *maşină* (27), *magazin, bomboane* (27), *filozofic* (28, 98), *libertate, prizonier* (35), *seringă* (48), *agronom* (51), *injecție* (51), *portocală* (54), *pendulă* (54), *rinocer* (58), *curte* (58, 82), *muzică, marş* (65), *bancnotă, trompetă, trompetist* (65), *a dirija*, *dirijor* (68), *binoclu* (71, 87), *farmacie* (71), *ziar* (71), *trombon* (74), *a claxona* (75, 89), *volan* (75), *camion* (75), *bicicletă* (76, 77), *umbrelă* (77), *avion* (80), *sculptor* (82), *a bombarda* (82), *abator* (84), *a comanda* (87), *fotbalist* (89), *chiflă* (89), *pasager* (89), *boxer* (89), *oficiu* (89), *adresă* (89), *poartă* (de fotbal) (90), *fotbalist* (90), *fotbal* (93), *glob* (93), *Jocuri Olimpice* (95), *statuie* (95), *ciment* (96, 98), *alabastru* (96, 98), *gratis* (96), *postament* (96), *lecție, hartă, tablă, catalog, notă, monument, trompă* (98), *trombon, decorație* (98), *tractor* (100, 101, 102), *a repara* (100), *bancă* (101), *primar* (102, 103, 104), *interes* (104), *urs polar* (112), *aeroport* (112), *elicopter* (112).

BDD-A6781 © 2013 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

Am atestat în lucrarea analizată şi câteva **perifraze denominative**: *care n-are pe cine îşi lăsa odrasla acasă, îşi pune leagănul pe roţi şi – drept la adunare* (56), *căruţă fără oişte* = „camion" (75), *soare-răsare* (76), *călări pe câte două roţi* (76), *femeia cu casa de lângă drum* (104), *dar cine ştie pe unde l-a prins drumul* (113) şi câteva **semantisme regionale**: *şi-a adus nişte frunze de tutun, că* ***n-a dovedit*** *să-l înşire pe aţă* (57), *cumpără oamenii* ***poamă*** *azi, cumpără mâine* (71).

3.0. În plan morfologic, limba *Ştrengăriei* lui Spiridon Vangheli se impune mai ales prin **adverbializarea** frecventă a unor substantive, ceea ce imprimă textului multă expresivitate şi dinamism: *Titirică a ieşit* ***glonte*** *din hogeac* (35), *au făcut* ***roată*** *în jurul pomilor* (40), *am umblat* ***hotrocol*** *prin ogrăzile oamenilor* (41), *a se vărsa* ***gârlă*** (45), *sudoarea curgea* ***gârlă*** (46), *orăşenii se ţineau* ***buluc*** *după dânşii* (48), *cumpără ... cu ochii* ***ţintă*** *la cântar* (71), *şi o zbugheşte* ***glonţ*** *afară* (74), *era supărată* ***foc*** (80), *umblau* ***roi*** *după cal* (83), *băieţii se strâng* ***ciotcă*** *în jurul lui* (93) etc., în timp ce **adjectivizarea** substantivului este sporadică: *mai bărbat* (29).

4.0. La nivel sintactic, limbajul artistic al prozei lui Spiridon Vangheli se evidenţiază prin caracterul său profund popular, impunându-se prin frecvenţa relativ mare a **construcţiilor sintactice populare**: *unde îmbracă o cămaşă albă* (p.5), *de parcă era toată lumea a lui* (p.6), *a doua zi, iată, Titirică vine cu Singurel* (6), *şi unde vin cu căciula în mână la alde Titirică* (7), *– Iată, măi, se mira câte unul, de acum poţi să laşi uşile descuiate în satul nostru* (7*), – Iată, de-ar cânta Bădiţa Nicolae acuma ia un cântec în stradă, s-ar strânge lume – he-he-he! Se înveseleşte Titirică* (14), *Poc! îi pune nu ştiu care o pălărie pe cap* (14), *o-leu, e cal!* (20), *hopa, că l-au urcat!* (22), *banca face „scâ-â-rţ" şi se cârligă* (23) etc.; prin prezenţa **imprecaţiilor**: *să crăp, dacă n-o iau la joc* (64), *Ce Dumnezeu* sau *dracu, naiba vor ăştia?*); prin utilizarea **enunţurilor exclamative absolute**: *Fir-ar al dracului să fie!* şi a **adresărilor**: *Măi oameni buni, măi băieţei, măi, îi ruga gospodarul cu ograda* (8), *Stai, cap prost* (13), *mă frate!* (43), *he-he-he, măi tătucă!* (46), *tu cu cine ţii, vărule?* (82), *când deschid cutia – o pălărie, măi frate!* (93), *ia hai după mine, măi băiete!* (94), *De aiştia îmi eşti, măi vărule?!* (101); prin **participarea directă a naratorului** la acţiune: *banii, ştiut lucru, sunt grei* (7), *ba la câine dădea drumul pe noapte, că de, e casă de gospodar* (7), *cei mari se făceau că nu văd butoiaşul, dar într-o duminică le crapă răbdarea: adicătelea, copiii, măi oameni buni, ne-au dat afară din sat!* (7), *să ai tu un poloboc cu bani – gândeşte-te numai!!!* (8), *când colo, aceea era chiar maică-sa* (20), *după deal însă l-au scăpat, se vede că …* (22), *se uitau cu aşa nişte ochi la poetul din capitală* (27), *ş-apoi vom mai vedea noi…* (28), *când colo, din şiră iese Nani* (32), *acum umblă prin iarmaroc: de, cum să vină cu mâna goală acasă* (36), *numai dă-le voie celor din Ştrengăria* (58), *apoi să nu-i zici pe nume* (60), *cum altfel – Titirică era vornicel* (64), *primarul îi face din deget, chipurile, nu te atinge de ea* (65), *muzica, de, a prins a le cânta marşul* (74), *l-o fi găsit cineva de atunci* (76), *în loc să cadă Titirică, crede-mă, nu mă crede – se dezumflă mingea* (90), *şi uite-aşa* (95), *când a luat-o la picior – e-he-he – ajunge-l dacă poţi!* (95), *Dar, câte pălării are paznicul în colibă, mai cunoaşte cineva ale cui sunt?!* (95), *Să dea cu ciocanul? Doamne fereşte, l-or mai calici!* (98), *Omul chitea ia, acolo, o căciulă de bomboane* (104), *Ş-apoi cum i-o fi obrazul* (110), *dar şi să laşi băieţii fără brad, nu era chip!* (112), *când colo,*

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

el şedea sus (116), *şi unde fac băieţii, cu taţii lor cu toţi, o roată cât curtea mătuşii* (118); prin prezenţa **întrebărilor retorice**: *de la o vreme, ce l-a apucat pe Titirică?* (12), *de somn îi ardea lui Titirică!?* (14), *unul râde, altul îi face din pumn pe sub bancă, dar ce le e lor?* (25), *ce mai sare de frumos, ca acela din Australia, cum boala îi zice?* (42), *de unde puteau ei să ştie?* (74), *da oare cine-i?* (90), *păi, că şi la matahale le trebuie ceva pe cap, că fără ele ce fel de harbuzărie mai este aceea?* (95), *scapă-l, dar cum?* (98), *Să dea cu ciocanul?* (98), *cum să-i dea chiar un deal?* (104), *oamenii ce să facă?* (109), *de unde să iei, bre, iroplan, când nu zboară nici pasărea?* (112), *că de frig, că de ruşine?* (115); prin abundenţa de **comparaţii populare**: *a mâncat şi ea, ca o pasăre* (19), *se duce ca mânzul în urma lui* (30), *era linişte pe acolo ca în biserică* (40), *parcă duc saci cu ouă* (42), *ochi cât cepele* (43), *fugeau şi ei, de le sfârâiau călcâile* (45), *linişte de mormânt* (45), *fugeau ca vijelia* (46), *strigau toţi ca nişte zmei* (46), *se uita înapoi, ca nelumea* (47), *a sta ca un buştean* (64), *arăta ca la farmacie* (71), *cât e lumea şi babilonul* (73), *mama ca mama* (95), *alerga ca un iepure şchiop* (95), *ca la priveghi* (109), *ca un pui de urs polar* (112), *umblau ca forfecarii* (116); prin **repetarea unor cuvinte** în vederea dinamizării acţiunii: *din vorbă în vorbă* (42), *încet-încet* (43), *mai-mai să-şi pună el injecţia* (51), *că au cântat, că n-au cântat – cine să ştie…* (56), *crede-mă, nu mă crede* (62), *este ce este* (62), *aşteaptă lumea, aşteaptă – degeaba* (63), *făină albă-dalbă* (70), *să-l poarte de cap tralea-valea* (82), *îl călcă, îl răscălcă* (84), *vine val-vârtej spre poartă* (90), *şi a mai tras Titirică câteva fugi bune în vara ceea, de voie şi de nevoie* (95), *de ascultat, am ascultat* (98), *vede că iată-iată îl fură somnul* (101), *mâine-poimâine* (107, 109), *că era vrabia de vină, că nu era ea* (110), *alb-dalb* (110) etc.

5. La finalul acestor note asupra limbajului prozei lui Spiridon Vangheli putem constata că acesta are un pronunţat caracter artistic popular, manifestat prin intermediul a trei componente definitorii: **oralitate**, **spontaneitate** şi **dinamism**, acestea fiind proprii tuturor nivelurilor de limbă: fonetic, lexical şi gramatical. Totodată, limbajul în sine nu este nici frumos, nici expresiv, el obţine aceste calităţi numai în situaţia în care constituie o reprezentare, o imagine artistică. În fine, literatura despre copilărie nici nu poate exista în afara caracterului ei popular, întrucât îşi pierde savoarea stilistică şi devine anostă.

NOTE BIBLIOGRAFICE

[1] Garabet Ibrăileanu. *Scriitori români*. Chişinău: Editura Litera, 1997, p. 275.
[2] Tot acolo, p. 276.
[3] Tot acolo, p. 288.
[4] Tot acolo, p. 259.
[5] George Călinescu. *Viaţa şi opera lui Ion Creangă*. Chişinău: Litera, 1998, p. 230.
[6] Tot acolo, p. 232.
[7] Tot acolo, p. 232.
[8] Tot acolo, p. 232.
[9] Tot acolo, p. 232.
[10] Tot acolo, p. 232.

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)

[11] Tot acolo, p. 238.

[12] Tot acolo, p. 234.

[13] Garabet Ibrăileanu. *Scriitori români*. Chişinău: Editura Litera, 1997, p. 282.

[14] Tot acolo, p. 276.

[15] În continuare toate referinţele se vor face la ediţia: Spiridon Vangheli, *Ştrengăria*. Chişinău: Editura pentru copii „Guguţă", 2012.

[16] Caracostea, Dumitru, *Arta cuvântului la Eminescu*. Iaşi: Editura Junimea, 1980; Caracostea, Dumitru, *Expresivitatea limbii române*. Iaşi: Editura Polirom, 2000; Câmpeanu, Eugen, *Stilistica limbii române*. *Morfologia*. Cluj-Napoca: Editura Quo Vadis, 1997; Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*. Iaşi: Editura Polirom, 1997; Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*. Iaşi, Editura Polirom, 1999; Irimia, Dumitru, *Structura stilistică a limbii române contemporane*. Bucureşti: Editura Ştiinţifica şi Enciclopedică, 1986; Miclău, Paul, *Interjecţiile*. În: *Semiotica lingvistică*. Timişoara: Editura Facla, 1977; Mihail, Andrei, Ghiţă, Iulian, *Limba română*. *Fonetică, Lexicologie, Morfosintaxă*. Bucureşti, Editura Corint, 1996; Munteanu, Ştefan, *Stil şi expresivitate poetică*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1972; Negreanu, Constantin, *Procedee stilistice*. *Rima şi aliteraţia*. În: *Structura proverbelor româneşti*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

[17] A se vedea în această privinţă: Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Dicţionar de termeni lingvistici*. Bucureşti: Editura Teora, 1998; Coteanu, Ion, *Gramatică. Stilistică. Compoziţie*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1990; *Dicţionar de Ştiinţe ale limbii*. Bucureşti: Editura Nemira, 2001; Dragomirescu, Gheorghe, *Dicţionarul figurilor de stil*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1995; Dragomirescu, Gheorghe, *Mică enciclopedie a figurilor de stil*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975; Ionescu, Cristina, Cerkez, Matei, *Gramatică şi stilistică*. Bucureşti: Editura All Educational,1997; Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1975; Oancea, Ileana, *Semiostilistica*. Timişoara: Editura Excelsior, 1998; Petra, Irina, *Teoria literaturii. Dicţionar – antologie*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996; Vianu, Tudor*, Studii de literatură română*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1965.

[18] În paranteze este indicat numărul paginii din volumul: Spiridon Vangheli, *Ştrengăria*. Chişinău: Editura pentru copii „Guguţă", 2012.

BDD-A6781 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:53 UTC)